

TỔ CHỨC KHÔNG GIAN CHO THƯ VIỆN TRONG MÔI TRƯỜNG THÔNG TIN HIỆN NAY

Nhờ có các công nghệ thông tin mới, bức tranh thông tin trong xã hội đã thay đổi hoàn toàn. Cấu trúc mới của nhu cầu và đòi hỏi về thông tin đã xuất hiện và tạo ra sự phát triển; cách thức và phương tiện mang thông tin đến cho người dùng, các phương pháp và công nghệ xử lý, cung cấp thông tin đã thay đổi. Đặc biệt, cách làm việc của bạn đọc với tài liệu trong các thư viện đã đa dạng hơn rất nhiều. Trong khi đó, kiến trúc bên trong các tòa nhà thư viện lại không có bất kỳ sự thay đổi đáng kể nào.

Câu hỏi đặt ra là: một cơ cấu thông tin, một mặt - là các phương thức cung cấp thông tin và các nhu cầu tin, mặt khác - là kiến trúc bên trong của các thư viện, liệu có phải là các đối tượng được quy ước ngay trong lòng nó, có mối liên hệ lẫn nhau và là kết quả hoạt động của con người hay chúng liên quan đến một loạt những ý nghĩa khác nhau. Điều gì quy định mối quan hệ của chúng với nhau, nếu tồn tại những mối quan hệ đó?

Để trả lời cho tất cả những câu hỏi, chỉ có thể, nếu xuất phát từ việc hiểu về thư viện theo cách phổ biến nhất - như một không gian dành cho sách, đến việc hiểu nó - như là không gian dành cho bạn đọc và nhân viên thư viện.

Trong suốt những thập trước, khi thiết kế các thư viện, người ta dành sự quan tâm chủ yếu đến kho thư viện, đến việc tổ chức, lưu giữ và bảo quản kho, song hiện nay, điều kiện làm việc của bạn đọc trong thư viện cần phải trở thành mối quan tâm chính của các nhà thiết kế, điều đó có nghĩa là lý thuyết căn bản về thiết kế thư viện cần phải thay đổi.

Sự biến đổi này gắn liền với một trong những kết quả đi kèm với quá trình tin học hóa, tạo ra sự thay thế việc tiếp xúc trực tiếp

của con người bằng việc giao tiếp ảo. Giao tiếp tự nhiên của con người là một trong những yếu tố quan trọng nhất trong xã hội. Việc tạo ra những điều kiện cần thiết dành cho việc trao đổi tiện lợi giữa những bạn đọc, cũng như của bạn đọc và cán bộ thư viện là một trong những nhiệm vụ quan trọng nhất của các nhà thiết kế không gian thư viện. Chính vì vậy, khi thiết kế thư viện, việc đảm bảo chất lượng cao trong việc cung cấp và tiếp nhận dịch vụ thư viện phải là tâm điểm của việc tính toán. Việc tổ chức không gian thư viện thân thiện với bạn đọc có một giá trị to lớn.

Tất cả điều này đã tạo ra sự chuyển tiếp từ quan niệm về thư viện truyền thống như một nơi lưu trữ sách đơn thuần sang quan điểm thư viện như một không gian dành cho bạn đọc và cán bộ thư viện. Tuy nhiên, bản thân việc đưa ra tất cả những nhận định mang tính khái niệm là không có ý nghĩa, nếu đằng sau nhận định này không có giá trị về mặt lý thuyết và thực tiễn. Để hiểu việc tái định hướng này cần phải dựa vào xu hướng của thế giới - đó là nâng cao sự tiện lợi của các hệ thống dịch vụ khác nhau.

Khái niệm chuyển đổi từ việc nhận thức thư viện như một không gian dành cho sách sang việc nhận thức thư viện như một không gian dành cho bạn đọc và cán bộ thư viện không thể xem như một cách diễn đạt ngôn từ. Khi tiếp nhận một quan niệm như vậy, cần phải vạch ra những nguyên lý cơ bản và các cách thức thực hiện nó.

Sự xuất hiện và phát triển nhanh chóng của công nghệ thông tin và Internet đã và đang có một sự tác động mang tính cách mạng đến thư viện, định ra một đường ranh giới rõ ràng giữa thế hệ của các thư viện trước

đây và thế hệ của các thư viện mới ngày nay với việc cung cấp thông tin không giấy ngày càng tăng nhanh. Đồng thời, lưu ý là tất cả quá trình và hiện tượng sáng tạo gắn với việc cung cấp thông tin văn bản và đồ họa dưới dạng số, cần phải có cả ở dạng sách, đúng như hình thức hiện hữu của nó, không làm mất đi dấu ấn về hiện tượng văn hóa trong sự phát triển của nhân loại - nó vẫn tiếp tục là phương tiện giao tiếp quan trọng nhất, gắn với cả một thời đại, kế thừa những kiến thức và kinh nghiệm của các thế hệ đi trước.

Tuy nhiên, nếu chúng ta nói về mối liên hệ của các thời kỳ, thì cần phải nhớ rằng, một thời kỳ có đặc trưng không chỉ bởi các văn bản bằng sách hay các loại văn bản nào khác. Thời kỳ - đó là toàn bộ những hiện tượng, sự kiện, lối sống của một xã hội mang tính đa phương, đa chiều phức tạp, ngoài tầm hiểu biết của những người không được đắm mình trong môi trường sống mà họ nghiên cứu. Liệu thư viện có thể đảm nhiệm chức năng tái tạo lại các thời kỳ, khi hạn định người sử dụng bằng việc lựa chọn văn bản hay các phương tiện khác phản ánh nó?

Giả sử, mỗi người đọc sách, bằng phương tiện này hay phương tiện khác, đang đắm mình với nội dung của cuốn sách đó. Câu hỏi được đặt ra là: liệu thư viện có cần và có nên kỳ vọng trong việc tạo ra các điều kiện cần và đủ để bạn đọc được đắm chìm trong một môi trường sống được phản ánh trong những trang tài liệu mà thư viện cung cấp? Nếu có, thì cảnh quan thư viện như: cách bố trí nội thất, vị trí tương hỗ của chúng với nhau, cách thiết kế, v.v., có ảnh hưởng ra sao đến điều đó?. Rõ ràng là, có bao nhiêu cuốn sách, bao nhiêu bạn đọc - thì có bấy nhiêu tình huống, ngữ cảnh khác nhau và không thể tái tạo lại tất cả sắc màu đa dạng của chúng.

Một câu hỏi khác được đặt ra là: Thư viện có cần và có thể tạo lập cả các nguồn tài nguyên khác đồng thời với kho sách hay

không. Nói cách khác, là nơi tập trung đa dạng các nguồn tài nguyên, mà thư viện có thể bổ sung đầy đủ bộ sưu tập cho các loại hình tư liệu lưu trữ đó.

Nếu thư viện có thể tạo dựng cùng với kho sách, là kho tạp chí và báo, thì tại sao nó lại không thể tạo dựng những kho lưu trữ cần thiết khác để phục vụ cho những nhóm đối tượng người dùng khác nhau phù hợp với lợi ích của họ. Thư viện nên hướng tới một hoạt động riêng lẻ hay cần tìm kiếm cơ hội hợp tác rộng rãi với các cơ quan khác, đồng thời đảm nhiệm chức năng cung cấp một loạt những hoạt động khác nhau của thư viện mà các lĩnh vực ngoài thư viện không thể thực hiện được.

Khi thiết kế khu vực dành cho bạn đọc, cần xuất phát từ tính tất yếu phải tổ chức một không gian như vậy. Việc tổ chức không gian đó, một mặt phải góp phần mang lại hiệu quả nội dung tốt nhất cho bạn đọc trong môi trường nghiên cứu, mặt khác - tạo điều kiện cho họ tạm quên đi những gì xung quanh và quay trở về với trạng thái mà họ mong muốn. Có nghĩa là, thư viện có quyền tạo cho bạn đọc được đắm mình trong một trạng thái cảm xúc nào đó, mà hoàn toàn không áp đặt họ.

Sự phát triển đã tiếp nhận một chức năng mới của không gian thư viện. Và vấn đề đặt ra ở đây là nhận thức theo chức năng. Nếu như việc tạo ra các điều kiện cần và đủ để có sự phục vụ tốt nhất cho các nhóm đối tượng bạn đọc cụ thể nào đó, thì cần phải xây dựng tất cả các mức độ trong các thư viện, ví dụ, các phòng dành cho việc sáng tạo của trẻ em, nơi các em không chỉ đọc, mà còn có thể thực hiện một hoạt động sáng tạo nào đó.

Việc mở các phòng triển lãm trong các thư viện cũng được khuyến khích, hơn nữa, chúng cần phải được tổ chức không chỉ bằng những nỗ lực của cán bộ thư viện với việc trưng bày những nguồn tư liệu văn học và đưa ra một chủ đề về thư viện, mà còn cần

phải tổ chức cả những triển lãm chuyên đề dành cho cả các lĩnh vực khác. Thư viện có thể tham gia vào việc xây dựng những sự kiện đó như một tổ chức tư vấn chuyên nghiệp, cung cấp những điều kiện tốt nhất để những người đến có thể đắm mình trong môi trường nghề nghiệp của họ, ví dụ, nơi có thể tiến hành hoạt động thuyết trình hay các hoạt động khác.

Không gian thư viện cần phải có sức lôi cuốn đối với bạn đọc không chỉ bởi điều kiện tiếp nhận thông tin, mà còn là cơ hội của những cuộc tiếp xúc cá nhân, bao gồm cả việc tiếp nhận các hỗ trợ tư vấn khác nhau. Ngược lại, với những bạn đọc ở xa, thì có sự hỗ trợ của tin học hóa và mạng kết nối - tạo cho bạn đọc cơ hội trao đổi trực tiếp giữa họ với nhau, cũng như với các chuyên gia thư viện.

Về nguyên tắc, cần phải có một cách tiếp cận mới đối với việc tổ chức không gian thư viện. Không gian đó cần phải tạo cơ hội tốt cho việc giao tiếp cá nhân và tạo được sự hứng thú như một tác phẩm kiến trúc.

Các phương thức tìm kiếm giải pháp kiến trúc xuất phát từ sở thích mang tính tâm lý và những yêu cầu mang tính chức năng của người sử dụng đã được hình thành trong thị trường kiến trúc. Liên quan đến một số yếu tố tâm lý và các yếu tố quy ước về chức năng không gian bên trong của thư viện trước hết là: chiều cao của không gian, diện tích rộng dành cho khu vực đọc, tạo phối cảnh cho không gian đọc, tạo ra một không gian dòng chảy duy nhất, xóa nhòa ranh giới giữa các khu nhà biệt lập, cấu hình mở cho tất cả không gian, dễ dàng tiếp cận đến tất cả các khu vực dành cho bạn đọc, hệ thống ánh sáng tốt, không có sự đơn điệu, màu sắc của không gian bên trong tinh, luôn có điểm nhấn trong từng khu vực dành cho bạn đọc của thư viện.

Sự thiếu vắng yếu tố chủ đạo trong một phòng đọc làm cho không gian của nó trở nên nhạt nhòa, sự có mặt của điểm nhấn (về

màu sắc, kiến trúc, điêu khắc, đồ họa) sẽ tạo nên một tâm điểm thu hút, góp phần tạo cho bạn đọc và cán bộ thư viện một cảm giác tập trung về tâm lý cho công việc của họ.

Và, như đã nói, thư viện cũng cần phải có phòng triển lãm mà ở đó không chỉ có những hoạt động mang tính thư viện, mà mang tính đa ngành, cung cấp theo các yêu cầu dưới sự bảo trợ về nghiệp vụ của thư viện; và việc tạo ra những không gian đa chức năng trong các thư viện cũng gắn liền với điều này.

Như vậy, chúng ta có thể chọn ra tám nguyên tắc cơ bản trong việc tổ chức không gian thư viện.

Thứ nhất, có lẽ nguyên tắc cơ bản của việc tổ chức khu vực đọc - là tính đa chức năng của nó. Thứ hai, không kém phần quan trọng - đó là tính chủ động trong việc chuyển đổi quy hoạch kiến trúc không gian bên trong. Thứ ba - địa thế rộng, tạo điều kiện tốt cho việc chuyển đổi không gian thư viện.

Nguyên tắc thứ tư của việc tổ chức khu vực dành cho bạn đọc là khả năng tăng số tầng, đồng thời vẫn giữ được phạm vi quan sát tất cả không gian dành cho bạn đọc. Thứ năm - ánh sáng của các phòng đọc đủ tiêu chuẩn. Thứ sáu - tạo điều kiện độc lập về tâm lý cho bạn đọc với môi trường quanh họ. Thứ bảy - Đảm bảo cho bạn đọc có thể tự do lựa chọn bất kỳ loại hình hành vi nào thích hợp và không bị ép buộc bởi hình thức hoạt động cụ thể nào. Thứ tám - xây dựng một không gian nghe-nhìn riêng phục vụ cho bạn đọc.

Cần nhấn mạnh rằng, nếu chúng ta xem thư viện như một không gian dành cho bạn đọc và cán bộ thư viện, thì tâm lý tiếp nhận của họ về không gian này cần phải trở thành một vấn đề cốt yếu.

Nguyễn Tú Quyên (Lược dịch)

Nguồn: Nauchnye i tekhnicheskie biblioteki, 2016, 2, 83-88.